

Davids hovhistoria. En metateoretisk diskussion om narratologins tillämpbarhet och giltighet

I projektet diskuteras metateoretiska frågor med anknytning till narratologisk teori utifrån ett studium av bibliska texter och litterärt inriktade analyser av dessa. Ett första syfte är att pröva teorins tillämpbarhet och vidden av dess giltighet. Ett andra syfte är att analysera litterära tolkningar av bibeltexter. Dessa syften förenas i ett dekonstruerande anslag. Finns det "sprickor" i de tolkningsförslag som analyseras? Om så är fallet uppstår frågan om dessa kan förklaras av att man tillämpat den narratologiska teorin på ett material som bäst förstås på ett annat sätt eller om de är en följd av och därmed också avslöjar brister i teorin.

Inledningsvis skrevs tre artiklar. "Can There Be a Narrative Method of Text Analysis and Interpretation?" och "Is There Anything Hypothetical in David Herman's 'Hypothetical Focalization?'" relaterar till frågan om förhållandet mellan postklassiska narratologier och den strukturalistiska narratologin.

Enligt min uppfattning godtar även de postklassiska varianterna, trots en viss nyorientering, den klassiska narratologins grundläggande antaganden. De står alltså inte för ett radikalt uppbrott från de inslag i teorin som jag förhåller mig prövande till i mitt studium. Lars-Åke Skalin företräder en mer radikala hållning. Han godtar inte det objekt klassisk och postklassisk narratologi säger sig studera. Dessutom är han kritisk till vissa axiom i teorin t.ex. att även litterära berättelser har en berättare som retrospektivt återger information om en tänkt värld, eller att läsare förflyttas till en sådan värld och tolkar denna. Skalin föreslår i stället ett anslag som inte betraktar litterära berättelser som en sekundär variant av ett mer naturligt berättande utan snarare som meningsfulla estetiska kompositioner byggda av motiv.

En postklassisk narratolog som Herman tänker sig emellertid att litteratur är en sekundär variant av naturliga berättelser. Han diskuterar därför litterära texter på ett sätt som förefaller främmande för litteraturen själv. Detta blir tydligt i den tolkande praktiken. Jag hävdar bl.a. att de exempel Herman anför i Story Logic för tesen om hypotetisk fokalisation inte illustrerar det de är tänkta att illustrera.

Den tredje artikeln, som föranleddes av Gregory T. K. Wong's kritik av min doktorsavhandling, anknyter till det aktuella projektet då den belyser två hållningar till litterära studier av Bibeln. Trots att Wong m.fl. förordar ett synkront anslag kan deras studier betraktas som kompositionshistoriska då de genom att studera textens litterära form menar sig få upplysningar om de slutliga redaktörernas intentioner. Mot detta kan ställas ett anslag som försöker förklara de tolkningar en text genererat genom att komparera dess innehåll och utformning med konventioner som kan härledas från sekulär litteratur.

I monografin *Untamable Text* analyseras centrala frågor som framträder i mötet mellan Samuelsböckerna, tolkare som studerar dessa litterärt och de teorier dessa forskare hänvisar till, främst narratologin.

En första fråga rör förhållandet mellan poetik och interpretation. Litterära teorier med ett deskriptivt syfte, tenderar inom bibelvetenskapen att uppfattas som metoder för att få fram nya tolkningar. De aktuella tolkarna argumenterar således ofta för sina förslag genom att hävda att andra läsare inte förstår texterna men att de själva, på grund av sin kännedom om bibelns speciella poetik och generell poetik, kan säga vad de egentligen betyder. Men om poetik bl. a. betecknar människors förmåga att skapa och förstå berättelser uppstår en spänning då tolkare utifrån dessa teorier föreslår interpretationer som tycks gå på tvärs med läsares mer intuitiva tolkningar av en viss text eller texttyp. Man kan fråga sig om detta i så fall inte borde leda till att teorierna eller sättet att bruka teorierna som tolkningsmetoder ifrågasätts.

Jag menar att denna spänning kan härledas till teorin. Narratologin har utifrån några centrala distinktioner skapat en omfattande begreppsapparat för ett antal variabler som man menar sätts i spel i en narrativ text. Men de distinktioner och termer man föreslagit är inte enbart iakttagelser från ett systematiskt studium av narrationer utan i hög grad till synes logiska härledningar från modellen som sådan. Om man inte godtar de premisser modellen är konstruerad utifrån, och det finns goda skäl att inte göra det, uppfattar man inte heller de föreslagna variablerna och distinktionerna som givna. Mot denna kritiska hållning kan man anföra att narratologin trots allt uppfattas som ett nyttigt redskap i analysen av texter. Jag hävdar dock att t.ex. Gérard Genette i sin analys av Proust läser denne närmast intuitivt och sedan använder narratologin sekundärt, som ett systematiserat minne av tidigare läsningar han komparerar sina iakttagelser mot. Proust tillåts därmed avvika från teorins till synes logiska nödvändigheter och för Genette blir modellen aldrig en tolkningsmetod.

I nästa avsnitt diskuteras om ett litterärt anslag enbart indikerar att bibeltexternas litterära form fokuseras eller om det även implicerar en särskild uppfattning om den typ av kommunikationshandling texterna utgör. Det finns forskare som anser att avsnitt av Samuelsböckerna har en litterär funktion. Men det är vanligare att hävda att det rör sig om historiska (apologetiska) och ideologiska texter som fått en litterär form eller att distinktionen mellan olika "sense-governing intent" inte har någon funktion. Jag menar dock att förmågan att skilja mellan olika narrativa språkspel är en viktig del av den kompetens som vårt bruk av dessa kommunikationsformer förutsätter. Genom en närläsning av texter i 2 Sam. visar jag att boken innehåller avsnitt som visserligen kan beskrivas som narrativa men som bör betraktas som olika kommunikationshandlingar. Detta beaktas inte i tillräcklig grad av de aktuella tolkarna.

Även detta problem relaterar till teorin om berättelser. Narratologer har försökt att i en enda modell täcka alla olika framställningsformer som kan beskrivas som narrativa. Man har därvid kommit att behandla litterära narrationer som en sekundär variant av en mer grundläggande form. Jag ifrågasätter denna hållning och argumenterar

för att uppfattningen om en texts "sense-governing intent" är avgörande för förståelsen av texten.

Trots att narratologer hävdar att allt berättande kan betraktas som varianter av en enda grundstruktur menar många att man kan skilja mellan t.ex. historia och fiktion med hjälp av olika fiktionsmarkörer. De utgår då från att fiktionsförfattaren äger en större grad av frihet eftersom denne inte behöver redogöra för hur han kan veta det som han säger. De föreslagna markörerna har dock ifrågasatts av teoretiker som hävdar att gränsdragningen mellan de olika framställningsformerna inte är transkulturell. De kommer därmed att företräda en mer relativistisk syn på vad som utgör historia.

Jag hävdar att det är utifrån ett sådant synsätt som man kan uppfatta Samuelsböckerna som historiska och förklara varför författarna kan ta sig friheter som annars tycks reserverade för fiktionen. Meir Sternberg anser att detta kan förklaras av att författarna betraktades som inspirerade. Jag föreslår istället att det rör sig då om ett slags "bona fide" resonemang, där man godtar en framställning som sann trots att man inte underkastar den samma prövning som andra typer av information.

Ett tredje område gäller tolkningens objekt. För att diskutera detta föreslår jag en uppdelning mellan tre uppfattningar om läsning: 1) en historisk läsart, som inte betraktar textens version som absolut och som riktar sitt interpretativa fokus mot referenten, 2) en läsning som ser texten som en estetisk komposition, och 3) en fenomenologisk uppfattning som utgår från att både fiktionella och icke-fiktionella texter öppnar ett fönster till en värld som läsaren tolkar. I det senare fallet uppfattas texten visserligen som absolut men man antar ändå att den värld den refererar till (komplett eller inte) fylls ut av läsaren.

Jag diskuterar sedan tolkningar jag uppfattar som "oroande" då de tycks sakna metod eller företräda en metod som förefaller främmande för det tolkade materialet. Min hypotes är att bibeltolkarnas speciella tradition liksom bibeltexternas karaktär och oklarheter i vanliga teorier om narration, fiktion och läsning leder till att man kommer att tolka den tänkta referenten på ett sätt som bryter mot texternas mening. Man argumenterar för dessa förslag genom att betrakta dem som "gap-filling" eller genom att så att säga gå in i den berättade världen, bortse från meningsbärande strukturer som plot, tema etc. och tolka enskilda inslag utifrån ett "internt perspektiv".

Även på denna punkt menar jag att problemen kan härledas till teorierna. Visserligen hävdar teoretiker att gap-filling och tolkandet av världen styrs av texten men det finns inga tydliga resonemang om hur denna relation egentligen ser ut i de teoribildningar som anknyter till det synsätt jag beskriver som fenomenologiskt.

I en fjärde del fokuseras två mötesplatser mellan deltagarna i den tänkta dialogen: berättare och perspektiv. Dessa begrepp anses ha en viktig funktion i en litterär tolkning av bibeltexterna. Det visar sig emellertid att det är oklart vilka fenomen och funktioner de egentligen betecknar. Även dessa oklarheter kan relateras till teorin. Min tes är att den berättarfunktion som förutsätts inom narratologin är en onödig konstruktion. När det

gäller perspektiv så har de bibliska författarna använt tekniker som skapar det empatiska följande som gör att karaktärerna inte reduceras till enkla typer. Karaktärerna framställs i stället som subjekt vars agerande alltid förefaller motiverat utifrån deras perspektiv. Detta sätt att berätta passar ett litterärt syfte bättre än ett apologetiskt och texterna framstår därför snarare som religiösa texter än teologiska framställningar.